

Др Илија Бабић,
ванредни професор Привредне академије, Нови Сад

Имовина привредног друштва

Резиме

Привредна друштва (друштва лица и друштва капитала) су, у праву Србије, правна лица. Постанак друштва условљен је постојањем имовине и кад законом није прописан минимални почетни капитал друштва (него само врста почетног улога у друштво).

Имовина друштва одвојена је од имовине оснивача или учесника друштва.

Важећи Закон о предузећима је за друштва капитала одредио минимални основни почетни капитал. Ова решења се, у Нацрту Закона о привредним друштвима од 17. децембра 2003. године, Министарства за приватизацију Владе Србије, напуштају. Нацрт ЗПД предвиђа минимални основни капитал у симболичном износу (најмање 10 евра, у динарској проивредности, по средњем курсу на дан плаћања, по члану друштва) или га не предвиђа за остала друштва. Нацрт ЗПД, углавном, одређује врсту улога у привредно друштво, преуштајући аутономији воље оснивача да својим оснивачким актом одреде врсту и величину улога у друштво.

Кључне речи: *имовина друштва; састав имовине друштва; почетна имовина; предмети улога у друштво.*

I. Појам имовине

Имовина је скуп (целина) свих субјективних имовинских права једног привредног друштва. Овај појам је првобитно теоријски изграђен за физичко лице али се њиме, барем приближно, може објаснити појам имовине правног лица.¹⁾ У нашем праву сва привредна друштва су правна лица. Да би једна организација физичких лица (или једно физичко лице које оснива једноперсонално правно лице) постала привредно друштво (тј. правно лице) мора имати своју посебну имовину. Власник имовине је привредно друштво. Имовина друштва је одвојена од имовине власника предузећа. Стога оснивачи друштва и лице на које је оснивач пренео свој удео у друштву немају имовинских овлашћења према друштву.²⁾ Ова лица, по основу улога у друштву, могу учествовати у управљању друштвом и у подели остварене добити.

Одлуке улагача, донесене у управљању друштвом, су одлуке органа друштва. Улози оснивача унесени у основни капитал друштва капитала нису више имовина оснивача него имовина друштва. Члан 227. Закона о предузећима³⁾ (ЗОП) је, у том смислу, прописао: „Улози се не могу вратити акционарима, осим у случајевима прописаним овим законом“. Привредна друштва имају своју имовину која је одвојена од имовине оснивача или учесника правног лица. Раздвојеност имовине привредног друштва, од имовине оснивача или учесника, првенствено је уочљива у друштвима капитала. Ова разлика је, међутим, јасна и између имовине ортака и имовине ортачког друштва. Једино у случају да ортачко друштво нема више своје имовине, за обавезе ортачког друштва, на основу члана 135. став 1. ЗОП, одговара супсидијарно и солидарно сваки члан друштва својом имовином „без могућности супротног уговарања“. У овом случају имовина ортака није имовина ортачког друштва, него се императивним одредбама уводи јемство ортака за дугове ортачког друштва. На исти начин одговара и комплементар у командитном друштву (комплементари имају статус чланова ортачког друштва - члан 169. став 2. ЗОП) – својом имовином, различитом од имовине друштва.⁴⁾

Имовина привредног друштва се означава и као материјални супстрат привредног друштва, поред персоналног супстрата⁵⁾, а чини суштински елемент при-

1. Види: Станковић, О., Имовина и имовинскоправне целине у грађанском праву, Анали Правног факултета у Београду, број 6/1992, страна 515.
2. Јанковец, И., Привредно право, Службени лист СРЈ, Београд, 1999, страна 153.
3. „Службени лист СРЈ“, бр. 29/96, 29/97, 59/98, 74/99, 9/2001 и 36/2002, а исправка у броју 33/96. Закон о предузећима се, на основу члана 20. ст. 1, и 5. Закона за спровођење Уставне повеље државне заједнице Србија и Црна Гора („Службени лист СЦГ“, број 1/2003) примењује после ступања на снагу Уставне повеље државне заједнице Србија и Црна Гора („Службени лист СЦГ“, број 1/2003) као закон Републике Србије док га њен надлежни орган не стави ван снаге. Уставна повеља је ступила на снагу 4. фебруара 2003. године (види члан 1. Закона за спровођење Уставне повеље државне заједнице Србија и Црна Гора).
4. Параћ З., Заједничке одредбе, у књизи: Барбић, Ј. и други, Закон о трговачким друштвима, П дио, Водич за читање Закона, Организатор, Загреб, 1995, страна 24.

вредног друштва. За материјални супстрат односно имовину привредног друштва некада се користи економски израз „средства“.⁶⁾ Персонални супстрат обухвата: улагаче капитала (без обзира на то да ли су капитал уложили као оснивачи или доцније, после оснивања привредног друштва); управљаче, раднике и друго особље.⁷⁾ Поједини правни писци у персонални супстрат уврштавају, уопштено, власнике и запослене у предузећу.⁸⁾ У правној литератури се основано оцењује да се не може дати превага једном супстрату над другим, с обзиром да између њих постоји узајамна условљеност и дијалектичко јединство.⁹⁾

II. Састав имовине

Према решењу усвојеном у члану 50. ЗОП, имовину предузећа чини право својине на покретним и непокретним стварима, новчана средства и хартије од вредности и друга имовинска права. Почетну имовину предузећа чине улози оснивача. Они могу бити у новцу, стварима и правима. За друштва капитала ЗОП је прописао уношење новчаног улога у висини законом прописаног минимума за основни капитал, али и за улог сваког оснивача. Ако оснивачки акт не предвиђа улоге у стварима и правима него само вредност улога сваког члана, претпоставља се да је уговорен новчани улог.¹⁰⁾

Ако се у друштво уносе ствари и права који имају имовинску вредност, процењују се да би се изразили новчано. Ствари које се уносе у друштво и чине имовину друштва могу бити покретне и непокретне. Тако се најчешће од покретних ствари уносе сировине, машине, роба, превозна средства итд. Непокретне ствари се, углавном, састоје од објеката у којима се обавља производња или пласман робе; земљишта разног бонитета и културе на коме се врши производња, подижу трајнији насади, изграђују разна постројења итд. Предмет улога у друштво могу бити и ствари на којима је конституисана хипотека или залога.

Имовину друштва чине и хартије од вредности (акције, товарни листови, складишнице, менице, чекови итд) имовинска права индустријске својине (право на патент, узорак, модел, робни или услужни жиг итд.), али и имовинска права јавно-правног карактера – концесије ако нису везане за личност концесионара.¹¹⁾

5. У персонални супстрат привредног друштва правни писци уврштавају осниваче, раднике, а поједини аутори и руководиоце – види: Васиљевић, М., Привредна друштва, Удружење правника у привреди СРЈ, Београд, 1999. страна 28. Саставни део персоналног супстрата су и акционари, односно сва лица која у друштво уносе неки улог – Недељковић, Д., Основна организација удруженог рада у праву, теорији и пракси, Нови Сад, 1988, страна 207.
6. Јанковец, И., *ibidem*; Недељковић, Д., *ibidem*.
7. Јовановић, В., Привредно право (привредне организације), Завод за издавање уџбеника Србије, Београд, 1961, страна 80.
8. Јанковец, И., *ibidem*.
9. Васиљевић, М., *op. cit.*, страна 29.
10. Шогоров, С., Предмет улога у друштво с ограниченом одговорношћу, Правни живот, број 11/2003, страна 18.

Сва потраживања, независно из којег облигационог односа проистичу, су имовина друштва. Имовину друштва чине и недоспела, спорна, али и неутужива потраживања, као што су застарела потраживања. Наиме, застарелошћу само престаје захтев за принудно остварење права. Сходно томе, дужник који плати застарелу обавезу не може успешно тражити враћање исплаћеног са тврдњом да се поверилац неосновано обогатио (види члан 360. став 1. а у вези са чланом 213. Закона о облигационим односима¹²⁾ - ЗОО).

III. Обележја имовине

Свако привредно друштво има једну имовину¹³⁾, а она је, по правилу, нераздвојна од њега.¹⁴⁾ Имовина је недељива, представља јединствену целину и темељ је самосталности привредног друштва.¹⁵⁾ Стога привредно друштво „одговара за своје обавезе целокупном својом имовином“. На тај начин је омогућено сваком хирограферном (обичном) повериоцу да се наплати из било којег предмета имовине повериоца (изузев из предмета имовине који су изузети од извршења по Закону о извршном поступку).

Битно обележје имовине је њена променљивост. Преносива права могу улазити у имовину или из ње излазити и тако је увећавати или смањивати. Најчешће настаје реална суброгација – то је правна ситуација кад на место једног права дође друго (пренесено је купцу право својине на роби, а настало је потраживање повериоца за исплату продајне цене од купца).

Имовина друштва се не може делити тако да припада једним делом и другом или другим привредним друштвима или предузетницима. Стога је искључена могућност да друштво на стварима у имовини има само сувласнички део (на пример, 1/3) или да је заједничар (део заједничара у ствари није одређен ни идеално ни реално, али је одредив). Супротно томе, могуће је да на стварима у привредном друштву постоји сувласништво или да је друштво у заједничкој имовини два или више лица (на пример, оснивача). Привредно друштво одговара својом имовином у свим поступцима у којима се добровољно или принудно врши наплата потраживања од друштва – у извршном, ликвидационом и стечајном поступку. Посебна намена имовине предузећа, на пример, предвиђена појединим прописима, не мења јединствену природу имовине друштва. Одговорност за обавезе друштва се, сходно томе, не може отклонити или умањити поделом имовине, одређивањем њене друкчије намене законима, подзаконским актима или општим актом друштва, књижењем итд.¹⁶⁾

11. Ibidem, страна 20.

12. „Службени лист СФРЈ“, бр. 29/78, 39/85, 45/89 и 57/89 и „Службени лист СРЈ“, број 31/93.

13. Јанковец, И., ibidem.

14. Raund, R., *op. cit.*, страна 593.

15. Царић, С; Витез, М. и Мркшић, Д., Привредно право (за економисте), Нови Сад, 2003, страна 73.

16. Васиљевић, М., *op. cit.*, страна 31.

Имовина друштва капитала у време оснивања подудара се са минималним основним капиталом, ако су акције продате по номиналној вредности. После оснивања друштва његова имовина се повећава или смањује зависно од начина пословања друштва. Имовина предузећа обухвата имовинска права па се може исказати у новцу. Правилно се, међутим, запажа да се вредност имовине друштва не поклапа са вредношћу друштва – ценом по којој власник друштва може продати друштво. Вредност друштва по којој га власник може продати је увећана и тзв. организационом имовином друштва, која одвојена од друштва нема цену, и то: пословни углед друштва, могућности даљег развоја друштва, број и бонитет пословних партнера итд.¹⁷⁾ Ови елементи проистичу, уствари, из персоналног супстрата као што су: број радника, њихова специјалност и оспособљеност. Због тога се персонални супстрат у западној литератури означава као „људски капитал“, на супрот „физичком капиталу“ или „физичкој имовини“¹⁸⁾. Друштво се, наиме, не састоји само од „корисне тимске имовине“, него „и развијених механизма баратање информацијама и контроле“.¹⁹⁾ И док „физичка имовина уопште може да буде спасена, банкротство, праћено прекидом функционисања фирме, може да уништи организациону имовину фирме“.²⁰⁾

IV. Goodwill у англосаксонском праву

Израз goodwill се на наш језик само упрошћено може превести као клијентела. У англосаксонском праву goodwill је предност која произилази из репутације и трговачких веза фирме, посебно са вероватношћу да ће постојећа клијентела бити задржана. Goodwill је битна ставка која се узима у обзир приликом продаје фирме. Истиче се да је потребно ради заштите, да се забрани продавцу да отвори фирму која ће се бавити истим послом за одређени период, да не би конкурисала већ продатој фирми.²¹⁾

Goodwill се одређује, стога, као разлика између одвојене вредности нето активе фирме и укупне вредности фирме. Купљени goodwill је разлика између правичне вредности плаћене цене за фирму и укупних правичних вредности његове одвојене нето активе. Интерно сабрани goodwill не би требало да се призна у финансијским одредбама организације.²²⁾

17. Јанковец, И., *op. cit.*, страна 154.

18. Вилијамсон, О. Е. и Винтер, С. Г., *Природа фирме (поријекло, еволуција и развој)*, ЦИД, Подгорица, 2000, страна 310.

19. *Ibidem*, стр. 317. и 318.

20. *Ibidem*, страна 312.

21. *Oxford dictionary of Law*, Oxford University press, 1997, стр. 204. и 205.

22. *Oxford dictionary of business*, Oxford – New York, Oxford University press, 1966, страна 233.

V. Fonds de commerce

Привредно друштво без персоналног супстрата се у француском праву означава као *fonds de commerce*. У правној књижевности истакнуто је неколико теорија које разјашњавају правну природу овог појма или сматрају да *fonds de commerce* није правна категорија.²³⁾ Овај појам обухвата не само већину имовинских него и одређена неимовинска права која сва чине економско јединство. *Fonds de commerce* у француском праву обухвата: покретне имовинске (телесна) ствари (као што су средства за рад, залихе робе итд); неимовинска добра (фирма, лиценце, административне дозволе, робне или услужне жигове итд.); клијентелу (без овог елемента *fonds de commerce* не може да постоји) коју оно може да и даље има или стекне (то није право изнад клијентеле него само могућност да се има клијентела).

Fonds de commerce не обухвата пасиву и у њему никад нема непокретности. И поред тога *fonds de commerce* у француском праву је јединствено добро, покретно, бестеретно и трговачког је карактера. За њега важи посебан правни режим: може бити предмет уговора о продаји, залози, закупу и представљати улог у трговачко друштво.²⁴⁾

VI. Почетна имовина

1. Уочишће

Почетну имовину предузећа чине улози оснивача (почетни капитал, минимални основни капитал) - члан 50. став ЗОП, односно збир улога појединих оснивача.²⁵⁾ Врста и висина улога зависи од облика привредног друштва. Улози оснивача у друштво не морају бити једнаки и, по правилу, улажу се трајно, све док друштво не престане са радом. Почетна имовина је нужна да би друштво могло почети обављати регистровану делатност и испуњавати своје обавезе на почетку рада.²⁶⁾ Врста и висина почетне имовине у праву Србије, према решењу усвојеном у ЗОП, одређена је само за акционарско друштво и друштво с ограниченом одговорношћу (друштва капитала). Исто решење усвојио је и Закон о предузећима Републике Српске (ЗОП РС)²⁷⁾ и Закон о привредним друштвима Федерације БиХ (ЗПД БиХ)²⁸⁾. Члан 38. став 1. ЗПД БиХ је, наиме, прописао: „Друштво с ограниченом одговорношћу и дионичко друштво има основни капитал, најмање у износу утврђеном овим законом“. Закон о привредним друштвима Црне Горе (ЗПД ЦГ)²⁹⁾

23. Јовановић, В., *op. cit.*, страна 79; Стрезоски, С., *Трговац, трговачка друштва и њихово удруживање у капиталистичким земљама*, Правни факултет Нови Сад, 1977, стр. 14 – 18.

24. Стрезоски, С., *op. cit.*, страна 18; Васиљевић, М., *op. cit.*, страна 29.

25. Види параграф 158. Закона о привредним друштвима Мађарске из 1988 (ЗПДМ) који одређује основни капитал друштва с ограниченом одговорношћу, али је тако настаје основни капитал и других друштава.

26. Марјановић, Б., *Имовина предузећа и одговорност за обавезе*, *Право и привреда*, бр. 5 – 8/97, страна 127.

27. „Службени гласник РС“, број 24/98.

28. „Службене новине Федерације БиХ“, број 23/99.

одређује врсту и висину почетне имовине акционарског друштва, а само обавезује осниваче друштва с ограниченом одговорношћу да утврде износ основног капитала који не може бити мањи од 1 Евра.

Нацрт Закона о привредним друштвима Министарства за приватизацију од 17. децембра 2003. године (Нацрт ЗПД) не ограничава врсту улога у друштво и не прописује висину улога који се уноси у друштво. Улог чланова друштва односно износ основног капитала друштво одређује уговором

2. Предмети улога у друштву

2.1. Ортачко друштво

Улог (удео) у ортачком друштву је почетни капитал који је унесен приликом оснивања друштва. Он се разликује од капиталног удела члана друштва. Капитални удео је аликвотни део учешћа члана у имовини друштва, претежно имовинског али и управљачког карактера, мерило за утврђивање односа при одређивању обима учешћа члана у одређеним правима и обавезама.³⁰⁾

Члан 110. ЗОП изричито прописује да члан ортачког друштва у друштво може да уложи новац, ствари, права, рад или услуге. Исту одредбу садржи члан 106. ЗОП РС. Услуга је, међутим, врста рада. У Речнику српскохрватског књижевног језика³¹⁾ рад се, првенствено одређује као „свесна људска делатност чији је циљ постизање корисног учинка: физички, умни, производни, групни, колективни, научни“, а услуга је „поступак који некоме доноси корист, корисно дело, допринос, помоћ“.³²⁾ У том смислу је и решење усвојено у Трговачком закону за Краљевину Југославију из 1937. године који одређује да се улог ортака (другара) може састојати „из рада или других услуга“.

ЗОП ЦГ у члану 7. ст. 1. и 2. не ограничава имовину која се уноси у ортаклук, а то значи да предмет улога могу бити ствари, права и рад. За настанак ортачког друштва није неопходан ни писани уговор, а ни регистрација, он, наиме, „настаје по сили закона, на основу чињеница и радњи појединаца“ (члан 6. ст. 2. и 6. ЗОП ЦГ). Стога је разумљиво да предмет улога може бити било која подобна имовинска вредност, укључујући и рад.

Члан 81. став 1. ЗПД ФБиХ одређује да улози чланова у друштву с неограниченом солидарном одговорношћу (тј. ортачком друштву) могу бити у новцу, стварима, правима и извршеним услугама.

Закон о трговачким друштвима Француске из 1966. године (ЗТДФ) не прописује врсту и висину улога за друштво под заједничким именом (тј. ортачко друштво), а то значи да предмет улога могу бити ствари, права и рад. Прометљиве хартије од вредности ипак не могу бити предмет улога у ортачко друштво, с обзиром

29. „Службени лист РСГ“, број 6/2002.

30. Шогоров, С., Капитални удео члана ортачког друштва, Право и привреда бр. 5'8/2000, страна 67.

31. Матица српска, Нови Сад, књига пета, 1973, страна 322.

32. Књига шеста, Матица српска, Нови Сад, 1976, страна 582.

да су у друштву лица битни лични односи између ортака, а преношењем хартије од вредности на треће стране лице оно би постало члан ортачког друштва, што је неспојиво с његовом природом. Члан 19. став 1. ЗТДФ је и изричито прописао: „Друштвене уделе не могу сачињавати прометљиве хартије од вредности“.

Вредност неновчаног улога чланови друштва споразумно процењују и исказују у новцу, а ако није друкчије уговорено, чланови ортачког друштва улажу једнаке делове (члан 110. ЗОП и члан 106. ЗОП РС). Члан 81. став 3. ЗПД БиХ прописује да су улози чланова једнаке вредности. ЗПД ЦГ не регулише ову правну ситуацију и препушта је у потпуности аутономији воље ортака (усменом или писаном уговору ортака).

Нацрт ЗПД одређује да улог ортака у ортачко друштво може бити новчани и неновчани. „Улог у раду или услугама, извршеним или будућим, дозвољен је“ (члан не предвиђа врсту и висину предмета улога у ортачко друштво, а то значи да је дозвољено да предмет улога буду ствари, права и рад, уз искључење прометљивих хартија од вредности). Члан 51. став 1. тачка 4. Нацрта ЗПД препушта оснивачком акту (уговору) привредног друштва да означи врсту и вредност сваког ортака.

2.2. Командитно друштво

Предмет улога у командитно друштво, у праву Србије, зависи од тога да ли у друштво неку вредност уноси комплементар или командитор. Комплементар има статус члана ортачког друштва (члан 169. став 2, ЗОП) тако да предмет његовог улога могу бити ствари, права и рад. Улог командитора, међутим, може бити у стварима и правима, а „не може се састојати у раду и пружању услуга командитном друштву“ (члан 171. ЗОП). Исто решење усвојено је у чл. 165. став 2. и члану 167. ЗОП РС. Према одредбама члана 23. став 2. ЗТДФ, предмет улога командитора, такође, не може се састојати у раду. ЗПД ЦГ одређује само природу улога командитора. Они „могу бити у новцу или у стварима и правима која се процењују“ (члан 10. *in fine*). Пошто се на командитно друштво, тј. комплементаре, примењује одредбе које се односе на ортачко друштво (члан 16. став 2. ЗПД ЦГ), предмет улога комплементара, поред ствари и права могу бити и рад.

ЗПД ФБиХ није одредио у чему се могу састојати улози чланова, командитора и комплементара у командитном друштву. Члан 96. став 2. ЗПД ФБиХ је прописао да се на командитна друштва примењује одредбе тог закона о друштвима с неограниченом солидарном одговорношћу, ако другим одредбама Закона није прописао другачије. Комплементар у командитном друштву има овлашћења, одговорности и обавезе члана друштва с неограниченом солидарном одговорношћу па је сасвим разумљиво да он у друштво може унети исто што и члан тог друштва. Командитор има другачији статус у друштву и одговара за обавезе друштва само до износа улога уписаног у судски регистар (члан 96. став 1. ЗПД ФБиХ). Његов улог мора бити познат и процењен у време основања друштва тако да се не може састојати у услугама које би се доцније, у току пословања друштва, пружале.

Предмет улога командитора, сходно томе, могу бити ствари и права, а не услуге. ЗПДМ не предвиђа да комплементар, а ни члан јавног трговачког друштва (тј. ортачког друштва) може у друштво унети рад тако да се и на комплементара примењује општа одредба – да предмет улога може бити новчани и неновчани улог (параграф 22. ст. 1. и 2. ЗПДМ).

Члан 88. став 2. Нацрта ЗПД прописује да комплементари у командитном друштву имају статус ортака ортачког друштва, ако тим законом није друкчије прописано. Улог командитора у командитно друштво може бити новчани и неновчани, укључујући и извршени рад и услуге командитном друштву, али не и будући рад и услуге (члан 94. став 1. Нацрта ЗПД). Комплементар у комадитно друштво може унети (с обзиром да има статус ортака) неновчани или новчани улог. Његов улог у друштво, за разлику од командитора, може бити у раду или услугама, извршеним или будућим.

2.3. Друштво с ограниченом одговорношћу

Минимални износ основног капитала друштва с ограниченом одговорношћу има сврху да онемогући оснивање друштва које повериоцима не даје довољно сигурности да ће своја потраживања моћи наплатити од друштва.³³⁾ Новчани оснивачки део основног капитала овог друштва не може бити мањи од 5000 САД долара у динарској противвредности по курсу на дан уплате (члан 336. став 1. ЗОП). Релевантан је прописани (званични) курс америчког долара.

ЗОП није одредио да ли се примењује продајни, куповни или средњи курс те валуте. Новчани оснивачки капитал уноси се у друштво, а не настаје продајом или куповином стране валуте. Због тога се, у овом случају, примењује средњи курс америчког долара који важи на дан уплате.³⁴⁾ Као дан уплате овлашћеној банци или другој организацији код које се води привремени рачун друштва које се оснива (ако оснивачи нису другачије одредили) сматра се дан када је банци или тој организацији стигла новчана дознака у корист друштва (аналогна примена члана 318. став 1. ЗОО). Улози чланова друштва морају бити у целини уписани до пријаве уписа у регистар. До уписа у регистар уплаћује се на привремени рачун код овлашћене банке најмање 50 % новчаног дела основног капитала, односно 50 % новчаног улога појединог члана, а остатак ће уплатити у року од две године од дана регистрације друштва, сагласно уговору о оснивању друштва. Ако се остатак новчаног дела основног капитала уписује касније, у року од две године од дана регистрације друштва остатак новчаног улога одређује се према паритету динара према САД долару у време сваке уплате новчаног дела улога.³⁵⁾

33. Пахоруков, Н., Трговачки закон за Краљевину Југославију, Геца Кон, страна 521.

34. Тако изричито прописује члан 389. став 2. Закона о трговачким друштвима Хрватске (ЗТДХ).

35. Шогоров, С., Предмет улога у друштво с ограниченом одговорношћу, Правни живот, број 11/2003, страна 17.

Новчани оснивачки улог појединог члана не може бити мањи од 500 САД долара у динарској противвредности по курсу на дан уплате (члан 336. став 2. ЗОП). Изузетак од овог правила одређен је у ставу 3. истог члана. Наиме, ако се у поступку приватизације, односно поступку промене власништва друштвеног капитала удели стичу или су стечени без накнаде, односно под повлашћеним условима или са попустом, у складу са законом, новчани улог појединог члана може бити и мањи. Улог појединог оснивача може бити и већи од 500 САД долара у динарској противвредности, те улози оснивача не морају бити једнаки.³⁶⁾

Улози у друштву с ограниченом одговорношћу не могу бити у раду и услугама (члан 337. став 2. ЗОП). Оправдано се истиче да се из основног капитала саставља гаранцијски фонд за повериоце, "... а обавеза другара за рад у друштву веровницима не може бити стварно обезбеђење".³⁷⁾ За разлику од ортака у ортачком друштву и комплементару у командитном друштву, оснивачи односно чланови регистрованог друштва с ограниченом одговорношћу не одговарају супсидијарно, солидарно и неограничено за обавезе друштва, него до висине свог улога, те се минимални износ капитала појављују као одређена гаранција повериоцима. Истина, основна главница друштва може се, након уписа у судски регистар, повећати или смањити - тако што постојећи чланови повећају своје улоге или друштву приступе нови чланови.

Законска забрана - да улози у друштву буду у раду и услугама није оправдан. Примереније би било решење усвојено у члану 391. ЗТДХ и параграфу 423. ТЗКЈ - да се, поред уплате основног улога, један или више чланова друштва могу обавезати и на одређени рад.

До уписа у регистар уплаћује се на привремени рачун код овлашћене банке најмање 50% новчаног дела основног капитала, односно 50% новчаног улога појединог члана, а остатак се уплаћује у року од две године од дана регистрације друштва с ограниченом одговорношћу, сагласно уговору о оснивању друштва. Међутим, ако новчани део основног капитала прелази износ од 15.000 САД долара у динарској противвредности по курсу на дан уплате, до уписа друштва с ограниченом одговорношћу у регистар уплаћује се најмање 20% тог износа (члан 337. ст. 3. и 4. ЗОП).

Чланови друштва с ограниченом одговорношћу, међутим, солидарно одговарају друштву и повериоцима друштва за уплату неуплаћеног дела улога, односно за неуношење улога у стварима и правима, изузев у погледу новчаног дела капита-

36. Шулејић, П., Друштво са ограниченом одговорношћу, Правни живот, бр. 1-2, 1992, стр. 169; Рилке, Б., Друштво с ограниченом одговорношћу према предлогу Закона о предузећима из марта 1995, Право и привреда, бр. 3-6, 1995.

У француском праву основни капитал друштва с ограниченом одговорношћу се дели на једнаке друштвене уделе чији номинални износ не може бити мањи од суме која се одређује уредбом (члан 35. став 1. Закона о трговачким друштвима). Види и: Прица, Р., Организациони облици директних иностраних инвестиција, Београд, 1976, стр. 54.

37. Пахоруков, Н., *op. cit.*, стр. 522. и 523.

ла који се уплаћује у року од две године од дана регистрације друштва, сагласно уговору о оснивању (члан 337. став 4, а у вези са ставом 3. истог члана).

У случају задоцњења оснивача са уношењем новчаног улога он дугује осталим оснивачима затезну камату од момента падања у доцњу (члан 277., а у вези са чланом 324. ЗОО и члан 1. Закона о висини стопе затезне камате³⁸).

Поред новчаног дела основног капитала оснивачи и доцнији чланови могу у друштво унети "ствари и права". У ствари, уношење ствари у друштво је уношење права - на пример: право својине на ствар, право службености, право залогa, проналазачка права, облигациона права. Ако се улози састоје од права тада су оснивачи обавезни да сачине и потпишу извештај о улозима у правима. У извештају се посебно наводе предмети улога и исправе о процени улога у правима коју је извршио овлашћени процењивач, односно оснивачи, као и докази о стављању тих права на располагање друштву. Уколико се у друштво уноси предузеће уз наведени извештај се прилаже биланс предузећа за последње две пословне године, као и исправа о процени вредности предузећа (члан 200. ЗОП који се сходно примењује на друштво с ограниченом одговорношћу, на основу члана 339. ЗОП).

ЗОП не регулише случај када је вредност права прецењена, а њихова стварна вредност је мања. Ако би због тога основни капитал друштва био мањи од износа одређеног чланом 336. став 1. ЗОП нису испуњене материјалне претпоставке за упис у судски регистар. Такав захтев за упис у судски регистар суд ће одбити.³⁹

Минимални износ основног капитала одређен је у, у првобитној одредби члана 389. став 2. Закона о трговачким друштвима Хрватске (ЗТДХ) у износу од 5.000 ДМ. ЗТДФ је одредио да капитал друштва с ограниченом одговорношћу мора износити најмање 20.000 франака (члан 35. став 1). Параграф 420. став 1. ТЗЈ је предвидео да основна главница друштва с ограниченом одговорношћу не сме бити мања од 200.000 динара. Грађански законик Руске Федерације (ГЗРФ) је одређивање минималног износа основног капитала препустио посебном закону који регулише друштва с ограниченом одговорношћу (члан 90. став 1. тачка 2). Новчани оснивачки део основног капитала друштва с ограниченом одговорношћу, према одредбама члана 331. став 1. ЗОП РС, не може бити мањи од 5000 КМ. Члан 314. став 1. ЗТД ФБиХ прописује да основни капитал друштва с ограниченом одговорношћу и више оснивача износи најмање 10.000 КМ, а с једним оснивачем најмање 2000 КМ, с тим што вредност појединачног улога не може бити мањи од 2.000 КМ.

Оснивачи друштва с ограниченом одговорношћу, према решењу усвојеном у ЗПД ЦГ, дужни су да утврде износ основног капитала који не може бити мањи од једног евра. Капитал друштва се састоји од улога примљених од оснивача и лица која су позната најмање једном оснивачу и која су лично позвана од стране оснивача да постану улагачи у друштво (члан 66. став 2. ЗПД ЦГ). Поред новчаних средстава оснивачи у друштво могу унети и неновчане улоге који се процењују од стра-

38. "Службени лист СРЈ", број 9/2001.

39. Члан 37, а у вези са чланом 34. Закона о поступку за упис у судски регистар, „Службени лист СРЈ“, број 80/94.

не једног или више овлашћених независних процењивача (чл. 64. став 1. и 67., а у вези са чланом 51. ЗПД ЦГ).

Према одредбама чл. 110 - 113. Нацрта ЗПД, новчани део основног капитала друштва с ограниченом одговорношћу не може бити мањи од 10 евра, у динарској противвредности, по средњем курсу на дан плаћања, по члану друштва. Минимални односни капитал овог друштва се, одлуком његових чланова, може повећати или смањити. Члан друштва с ограниченом одговорношћу може имати један удео у друштву. Уколико стекне један или више додатних удела, они се спајају с постојећим уделом и сви чине један удео.

2.4. Акционарско друштво

Уношење улога у друштво представља најважнију обавезу акционара, пошто друштво без улога не може настати. Друштво не може, са дејством према трећим лицима, ослободити акционара обавезе уплате и уношења улога у имовну друштва, нити може те обавезе одложити или смањити (члан 224. став 5. ЗОП). Дозвољен је, међутим, уговор акционара којим би одређени акционари били ослобођени ових обавеза,⁴⁰⁾ али уз обавезу других акционара да унесу минимални основни капитал у друштво. Такав уговор, као и остали уговори облигационог права, делује само између уговорних страна, а не и према трећима.⁴¹⁾

Акционари ушлаћују односно уносе улог у готовом новцу и другим имовинским правима (на пример, улагач пренесе право својине које је имао на пословној просторији на друштво, право на патент, техничко унапређење, модел, робни или услужни жиг) која су изражена у новчаној вредности.⁴²⁾ Улози акционара не могу бити у раду или пружању услуга акционарском друштву. Улоге у имовинским правима процењује овлашћени процењивач (види члан 194. ЗОП).⁴³⁾ Минимални износ основног капитала који је прописан законом мора бити уплаћен у динарима. Ако је оснивачким актом предвиђено да друштво има почетни капитал у већем износу од законског минималног капитала тада се улози могу састојати од имовинских права која се процењују.⁴⁴⁾

Новчани део основног капитала акционарског друштва које се оснива *симултанним оснивањем* не може бити мањи од 10.000 САД долара у динарској противвредности по курсу на дан уплате. Новчани део основног капитала акционарског друштва које се оснива *сукцесивним оснивањем* не може бити мањи од 20.000 САД долара у динарској противвредности по курсу на дан уплате.⁴⁵⁾

40. Види потпуније: Арсић, З., Обавезе акционара, Правни живот, број 10/97, страна 900.

41. Према одредбама члана 148. став 1. ЗОО уговор ствара права и обавезе за уговорне стране.

42. Члан 194. став 1. ЗОП је прописао: "Улози акционара могу бити у готовом новцу и у стварима и правима израженим у новчаној вредности".

43. О начину уплате односно уношењу улога види потпуније: др Зоран Арсић, *op. cit.*, стр. 905. и 906.

44. Види: Јанковец, И., Привредно право, "Службени преглед", Београд, 1996, стр. 45.

45. Види: члан 190. ЗОП.

Симултано (истовремено) оснивање акционарског друштва је оснивање друштва откупом свих акција до регистрације друштва пред судом, без упућивања јавног позива за упис и уплату акција и без одржавања оснивачке скупштине.⁴⁶⁾ Акционарско друштво које се оснива на овај начин може имати највише 50 акционара (изузев ако акционари купују акције под повлашћеним условима - члан 197. став 2., а у вези са чланом 192. став 2. ЗОП).

Једночлано друштво се оснива на симултан начин. Само физичко лице може основати једночлано акционарско друштво. Физичко лице које је ортак у ортак-ком друштву, или комплементар у командитном друштву, односно које обавља делатност као предузетник не може основати једночлано акционарско друштво.⁴⁷⁾

Пре него што је друштво уписано у регистар оснивачи су, по правилу,⁴⁸⁾ у обавези да на привремени рачун банке уплате најмање 50% прописаног дела основног капитала (тј. најмање 5.000 САД долара у динарској противвредности по курсу на дан уплате), односно 50% новчаног улога сваког акционара. Остатак основног капитала оснивачи су дужни да уплате у року од две године од дана уписа друштва у регистар, сагласно уговору о оснивању друштва. Ако акционари не уплате (не унесу) своје улоге у року одређеном уговором о оснивању друштва дужни су платити друштву затезну камату и накнадити му штету коју је претрпело.

Правило је да новчани оснивачки улог једног акционара не може бити мањи од 500 САД долара у динарској противвредности по курсу на дан уплате. Изузетно, новчани улог појединог акционара може бити и мањи (као што је то предвиђено и за друштво с ограниченом одговорношћу), ако се у поступку промене власништва друштвеног капитала акције стичу или су стечене без накнаде, односно под повлашћеним условима или са попустом у складу са законом (члан 192. ЗОП).

Ако се друштво сукцесивно оснива упутиће јавни позив за упис и уплату акција. Оснивачи само делом уписују акције, а за преостали део се обраћају јавности јавним позивом. Ако се не упише предвиђени број акција и не изврши прописана уплата до подношења пријаве за упис у судски регистар оснивање друштва није успело. На сукцесиван начин акционарско друштво се може основати од најмање два оснивача. Уписници акција дужни су да до одржавања оснивачке скупштине, по правилу, уплате код овлашћене банке најмање 50% новчаног дела основног капитала, односно 50% новчног улога сваког акционара, а остатак се уплаћује најдоцније у року од две године од дана уписа у регистар, сагласно уговору о оснивању друштва и статуту. Изузетно, уколико новачни део основног капитала прелази износ од 50.000 САД долара у динар-

46. Види потпуније: Јанковец, И., Симултано оснивање акционарског друштва, Право и привреда бр. 5-8/98, страна 24.

47. Види: Царић, С., Акционарско друштво, Право - теорија и пракса, број 2/98, страна 22; Арсић, З., Интерес акционарског друштва, Право и привреда бр. 5-8/98, страна 56 и члан 93. ЗОП.

48. О изузецима види члан 198. ст. 2. и 3. ЗОП.

ској противвредности по курсу на дан уплате, до одржавања оснивачке скупштине уплаћује се најмање 20% тог износа. Ако уговор о оснивању друштва и статут нису регулисали начин уплате преосталог дела основног капитала, након уписа друштва у регистар, одлуку о динамици уплате доноси скупштина пошто она одлучује о повећању основног капитала.⁴⁹⁾ Неновчани улози уносе се у имовину друштва у целини до његове регистрације, на начин који зависи од његове природе, осим ако јавним позивом није друкчије одређено (члан 205. став 4. ЗОП).

У случају да се упише већи број акција него што је предвиђено јавним позивом, оснивачи могу одбити или прихватити уписани вишак. Ако оснивачи одбију уписати вишак акција, у солидарној су обавези да уплаћени износ у целини, у року од осам дана од дана када је уписник акције примио одлуку о одбијања уписа, с каматом, врате уписницима акција. Оснивачи дугују затезну камату на уплаћени износ (главница), од тренутка његове уплате.

Члан 206. став 3. ЗОП је прописао: „У случају одбијања вишка акција, уплаћени износ се, у року од осам дана од дана одбијања, без одбитка, с каматом, враћа уписницима акција. За испуњење ове обавезе оснивачи одговарају солидарно“. Из ових одредаба није јасно да ли рок од осам дана тече од дана доношења одлуке о одбијању уписа вишка акција или од дана када је уписник акције примио ту одлуку. Такође, ЗОП не одређује од ког момента тече камата. У нашем праву је прихваћена теорија пријема (изричито изражена у члану 39. став 1. ЗОО) тако да се рок од осам дана рачуна од дана када је уписник акције примио одлуку о одбијању уписа акција.

Ако је одбијен упис вишка акција постоји и стицање без основа. У том случају примељен је новчани износ с обзиром на основ који је касније отпао (члан 210. став 2. ЗОО). У правној књижевности се истиче да се у овом случају основ није остварио.⁵⁰⁾ Међутим, уписници акције уписују на основу јавног позива (члан 203. ЗОП) који је касније отпао (није се остварио). Приликом враћања стеченог без основа, враћају се плодови и плаћа затезна камата, и то, ако је стицалац несавестан, од дана стицања, а иначе од подношења захтева (члан 214. ЗОО). У праву важи претпоставка савесности. Доследно томе савесни стицалац би дуговао затезну камату тек од подношења захтева. Те одредбе се не могу применити на упис вишка акција, јер је та материја уређена посебним законом - ЗОП (члан 23. ЗОО). За разлику од општих одредаба о стицању без основа ЗОП обавезује осниваче да као солидарни дужници, у року од осам дана од дана одбијања, врате уплаћени износ, „без одбитака, с каматом“. У овом случају ЗОП је само могао имати у виду доспелу затезну камату која тече од дана уплате. Ако се на овај начин не би тумачио члан 206. став 3. ЗОП он би могао постати извор бројних злоупотреба на штету, често, економски слаби-

49. Види: Арсић, З., Обавезе акционара, Правни живот, бр. 10/97 стр. 902. и члан 214. ЗОП.

50. Види: др Зоран Арсић, *op. cit.*, стр. 900.

јих уписника акција у односу на осниваче. Осим тога, оснивачи одговарају поштено - солидарно.

Члан 186. ЗОП РС одређује да новчани износ основног капитала акционарског друштва које се оснива симултаним оснивањем не може бити мањи од 10.000 конвертибилних марака у динарској противвредности по курсу на дан уплате. Новчани део основног капитала акционарског друштва које се оснива sukcesивним оснивањем не може бити мањи од 20.000 конвертибилних марака у динарској противвредности по курсу на дан уплате. Члан 162. ЗТДХ прописује да је најнижи износ основног капитала 30.000 ДЕМ у противвредности по средњем курсу за ту валуту, без обзира на какав начин се друштво оснива. Члан 127. ЗТД ФБиХ утвђује да је основни капитал за оба начина основања акционарског друштва најмање 50.000 КМ.

Члан 17. ст. 7. и 8. ЗПД ЦГ прописује да минимални основни капитал акционарског друштва износи 25.000 евра. Оснивачи су дужни да оснивачки капитал уплате у износу од 25.000 евра, у новцу. Сходно томе, акционарско друштво не може дати акције у замену за будући рад или услуге физичког или правног лица.

Нацрт ЗПД није предвидео минимални почетни новачки капитал кога морају унети оснивачи друштва. Износ основног капитала, уписаног и уплаћеног и начин његове уплате друштву у замену за акције одређује се оснивачким актом акционарског друштва (члан 183. став 1. тачка 5. Нацрта ЗПД).

Улог у акционарско друштво у замену за издавање акција може се извршити у новцу или у стварима и правима, али не и у раду и услугама друштву, било извршеним или будућим. Неновчани улог у затворено акционарско друштво у извршеном раду и услугама за друштво, може, ипак, бити предвиђен оснивачким актом друштва (члан 188. ст. 1. и 2. Нацрта ЗПД).

Уколико акционари улажу улоге у стварима и правима, један или више независних овлашћених процењивача саставља извештај о процени пре уписа друштва у регистар (члан 189. Нацрта ЗПД).

Pija Babić, Ph.D.

Professor at the Business Academy, Novi Sad

Company's Property

Summary

Companies, both personal and capital, are the juridical persons in the Serbian law. The creation of a company is conditioned by the existence of property, even when the law does not provide the minimal initial capital. The company's property is separated from the property of its participants. The current Enterprises Act provided minimal initial basic capital for the companies based on capital. The Companies Draft of the Ministry for Privatization of Serbia abandoned these solutions. The

---

Draft provides minimal basic capital symbolically (10 Euros in Dinars calculating per capita of a member) or it does not provide the minimal capital for other companies. The Draft mainly provides the type of investment, letting to the founders to regulate residual questions by their contract of association.

Key words: *company's property; company's capital structure; initial capital; subject of investment.*